

Ocena dorobku dr Lilli Paszkiewicz w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce.

I. Informacje ogólne.

Wielu politologów zaczynało w przeszłości karierę naukową od studiów historycznych, by z czasem zdobywając nowe umiejętności i kompetencje badawcze stać się uznanym specjalistą w nauce o polityce. Miało to pewne uzasadnienie szczególnie w badaniach ruchów społecznych i ich myśli politycznej. Drogą tą podążyla również dr Lilla Paszkiewicz, zaczynając od badań typowo historycznych, by poprzez coraz śmielsze sięganie do ujęć politologicznych, wypracować interdyscyplinarne historyczno-politologiczne podejście badawcze w stosunku do podejmowanej problematyki współczesnych polskich ruchów społecznych: ludowego i socjalistycznego. Wszak w czasie studiów historycznych w dawnej opolskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej przygotowała pracę magisterską w seminarium Profesora Stanisława Niciei nt. *Polskie Stronnictwo Ludowe i jego działalność w walce o niezależność ruchu ludowego w latach 1945 – 1947* (1991). Dalsze już postępy naukowe czyniła pod kierunkiem Profesora Stanisława Dąbrowskiego w Instytucie Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, przygotowując pod Jego kierunkiem rozprawę doktorską zatyt. „*Gazeta Ludowa*” jako wyraziciel opinii Polskiego Stronnictwa Ludowego w latach 1945 – 1947 (2000). Wkrótce swoje zainteresowania naukowe rozszerzyła o problematykę polskiego ruchu socjalistycznego, przygotowując po gruntownych studiach archiwalnych i bibliotecznych obszerną biografię ideowo-polityczną wybitnego animatora tego ruchu - Adama Ciołkosza (2016). Badania te prowadziła pomimo dość trudnej sytuacji zawodowej i osobistej, gdyż nie miała stałego zatrudnienia w liczących się instytucjach naukowych. Przez kilkanaście lat pracowała, na ile pozwalał Jej stan zdrowia, w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Witelona w Legnicy (1999 – 2013), nie mając tu jednak odpowiedniego wsparcia naukowego i możliwości rozwoju. Dlatego utrzymywała stały kontakt z wrocławskim ośrodkiem

politologicznym i jego Profesorami – Jerzym Juchnowskim, Ryszardem Herbutem i Robertem Wiszniowskim, wzbogacając systematycznie swoją wiedzę politologiczną, rozwijając badania historyczno-politologiczne i doskonaląc umiejętności i kompetencje badawcze. W konsekwencji uzyskała odpowiednie przygotowanie do prowadzenia samodzielnie badań naukowych o charakterze politologicznym.

II. Ocena dorobku naukowego.

Znaczna część dokonań naukowych dr L. Paszkiewicz związana jest z problematyką opracowań przygotowanych na stopnie naukowe. W sumie bowiem ogłosiła 33 publikacje, w tym cztery monografie, dwadzieścia pięć artykułów i rozpraw oraz cztery recenzje. Współredagowała także trzy inne monografie. Nie można jednak stwierdzić, iż co drugie opracowanie stanowi powtórzenie tematyki lub fragment rozprawy doktorskiej czy habilitacyjnej. Są one raczej rozwinięciem zasygnalizowanych w monografiach zagadnień badawczych i mają oryginalny, twórczy charakter. Dotyczy to oczywiście publikacji, których przedmiotem jest działalność ideowo-polityczna polskich ruchów społecznych – ludowego i socjalistycznego. Stanowią one zresztą główny nurt zainteresowań Habilitantki, znacznie wzbogacający stan badań nad najnowszymi dziejami politycznymi Polski i jej ruchami społecznymi. Dopełniają je prace traktujące o sytuacji i położeniu Kościoła katolickiego i polityce władz komunistycznych, a także artykuły z zakresu polityki socjalnej państwa, zwłaszcza wobec środowisk i osób wykluczonych społecznie - seniorów i niepełnosprawnych. Powstały one w wyniku udziału Autorki w realizacji kilku projektów badawczych międzynarodowych i krajowych między innymi w ramach programu Leonardo da Vinci (2001 - 2002), współpracy polsko-niemieckiej (PWSZ im. Witelona w Legnicy i Fachhochschule des Bundes w Bruhl) oraz projektów zamawianych i finansowanych przez władze samorządowe Środy Śląskiej oraz KGHM Miedź S. A. (2004 – 2005). Wyniki badań prezentowała również na kilkunastu konferencjach naukowych międzynarodowych (Niemcy, Ukraina i Litwa) i krajowych. Większość jednak publikacji ogłosiła w czasopiśmie i wydawnictwach lokalnych o ograniczonych możliwościach oddziaływania i percepcji. Toteż nie mogły one pojawić się i funkcjonować w sposób trwały w

obiegu naukowym. Zresztą sama Habilitantka nie sporządziła wykazu ich cytowań. Przegląd zaś popularnej wyszukiwarki Google Scholar czy też programu Publish or Perish nie potwierdza odwołań do nich innych autorów. Nie oznacza to, iż Jej dorobek ma nikłą wartość i że Jej publikacje nie mają większego znaczenia. Otóż tak nie jest. Gdyż posiadają one przede wszystkim oryginalny charakter i wypełniają poważne braki historiograficzne np. w dziedzinie prasoznawczej, dotyczącej roli i funkcji prasy ludowej („Gazety Ludowej”) w kształtowaniu opinii społecznej i nastrojów politycznych w pierwszych latach drugiego okresu powojennego czy też biografistycie ideowo-politycznej międzywojennego i powojennego ruchu socjalistycznego. Tym bardziej iż Habilitantka w swych studiach zachowuje odpowiedni dystans i perspektywę badawczą, co zapewnia opracowaniom obiektywizm i rzeczowość. Z powodzeniem sięga do ujęć politologicznych i siatki pojęciowej nauk o polityce, koncentrując się na politycznym wymiarze zjawisk, wydarzeń, instytucji i idei społecznych oraz środowisk społecznych i ludzi ich tworzących i kształtujących. Nadaje rekonstruowanej przeszłości antropologiczny, ludzki wymiar jako dziełu konkretnych, żywych ludzi. Stale poszukuje nowych, oryginalnych problemów badawczych i poszerza swoje zainteresowania naukowe. W Jej analizach i opisach najważniejsze znaczenie ma krytycznie zweryfikowany przekaz źródłowy, toteż bardzo starannie wykorzystuje różnorodne źródła i opracowania, dawne i współczesne. W sumie prezentuje wysoką kulturę badawczą, potwierdzając wystarczające umiejętności i zdolności do prowadzenia samodzielnie badań naukowych. Jej dotychczasowy dorobek naukowy stwarza podstawy merytoryczne i formalne do wszczęcia postępowania habilitacyjnego.

III. Ocen rozprawy habilitacyjnej.

Niewątpliwie najważniejszym osiągnięciem badawczym dr L. Paszkiewicz jest monografia: *Primus inter pares. Działalność społeczno-polityczna Adama Ciołkosza w latach 1911 – 1945* (Legnica 2016). Zawiera systematyczny wykład, przedstawiony w sposób chronologiczno-problemowy, aktywności jednego z bardziej znaczących socjalistów w polskiej i europejskiej polityce w pierwszej połowie XX wieku. Jest ona potrzebna, co wynika nie tyle z braku odpowiedniego

opracowania biografii bohatera i wypełnienia luki badawczej w polskiej biografistyce, lecz raczej z konieczności kontynuowania zanikających dziś badań nad środowiskami lewicowymi kraju i zachowania pewnej równowagi we współczesnych badaniach historycznych i politologicznych nieodległej jeszcze przeszłości, charakteryzujących się obecnie dość dużą jednostronnością i wybiórczością. Autorka nie jest bowiem pierwszym biografem Adama Ciołkosza, gdyż uprzedził ją Andrzej Friszke, ogłaszając w 2011 roku obszerną monografię zatyt. *Adam Ciołkosz. Portret polskiego socjalisty*, w której nakreślił w miarę pełny obraz życia i działalności bohatera, ale ograniczony chronologicznie do 1949 roku. Toteż dr L. Paszkiewicz w uzasadnieniu wyboru przedmiotu rozprawy habilitacyjnej zwróciła uwagę na owe ograniczenie czasowe i konieczność zrekonstruowania całej biografii. Jednakże sama poprzestała na wcześniejszym, jedynie do 1945 roku, okresie działalności społeczno-politycznej A. Ciołkosza. Co prawda w ostatnim fragmencie monografii, zawierającym charakterystykę „refleksji ideologicznej Adama Ciołkosza” (s. 421 – 474) oraz w Zakończeniu (s. 475 – 502) można odnaleźć liczne odwołania do późniejszej jego działalności, lecz nie mają one charakteru systematycznego wykładu i nie dopełniają obrazu aktywności społeczno-politycznej po przyjętej cezurze 1945 roku. Wybór przeto pewnego tylko fragmentu jego biografii za przedmiot rozprawy habilitacyjnej nie przesądza jednak o niecelowości i bezużyteczności tego typu badań i opracowania. Bo Habilitantka koncentrując się przede wszystkim na politycznym wymiarze biografii Adama Ciołkosza, zadość uczyniła wymogom politologicznej refleksji naukowej. I dało Jej to pierwszorzędne możliwości poruszania się, co prawda w świecie minionym, lecz w świecie realnej władzy i realnej polityki. Stworzyło Jej jednocześnie szansę i możliwości ujawnienia swych umiejętności i kompetencji badawczych nie tylko w sferze nauki historii, ale także w dziedzinie nauki o polityce. I trzeba stwierdzić, iż wywiązała się zadawalająco z realizacji w ten sposób określonych zadań badawczych. Odtworzyła bowiem rzetelnie i obiektywnie najbardziej znaczący fragment biografii Ciołkosza jako polityka. W stosunku do swojego poprzednika wykorzystwała w szerszym zakresie literaturę przedmiotu, dawną i współczesną, oraz pełniej i wszechstronniej udokumentowała i uzasadniła wnioski i osądy aktywności społeczno-politycznej bohatera. Co więcej, by przekonać czytelnika do zasadności

wyboru politologicznej narracji opowieści biograficznej starała się we wspomnianym już, oddzielnym fragmencie monografii, odtworzyć koncepcje ideowo-polityczne Ciołkosza, i wzmocnić politologiczny charakter swojego naukowego przekazu. Znaczną również wartością monografii pozostaje ukazanie aktywności społeczno-politycznej bohatera na szerokim tle polskiej i międzynarodowej polityki, zwłaszcza okresu drugiej wojny światowej. Toteż można bez żadnej przesady stwierdzić, iż na podstawie losów bohatera da się prześledzić cały splot rozmaitych polskich słabości, kompleksów i niedojrzałości politycznej w warunkach pojawiających się wyzwań i potrzeb przeżywanego czasu. Dlatego poważną zaletą opowieści biograficznej Habilitantki jest ukazanie dokonań politycznych Ciołkosza jako dzieła konkretnego człowieka, współtworzącego oddziałującą nań rzeczywistość polityczną, i nie zawsze uświadamiającego sobie dalekosiężne skutki podejmowanych decyzji i działań, i nie zawsze radzącego sobie w trudnych i skomplikowanych uwarunkowaniach. Tym bardziej że dr L. Paszkiewicz ocenia jego aktywność jako człowieka swojej epoki, i ocenia z perspektywy czasów w których żył i rozwijał działalność, nie żądając od niego naszej dzisiejszej wiedzy i naszej dzisiejszej mądrości o biegu przeszłych wypadków i wydarzeń. Być może, iż przeceniła Ona jego rolę w polskiej polityce w pierwszej połowie XX wieku, wychodząc z założenia, że jest „przywódcą Polskiej Partii Socjalistycznej tej miary, co Ignacy Daszyński, Bolesław Limanowski, Mieczysław Niedziałkowski czy Kazimierz Pużak” (s. 7). Być może przesądziło o tym zbyt powierzchowne i nie w pełni systematyczne odtworzenie koncepcji ideowych i programowych po 1945 roku, przede wszystkim nie uwzględnienie najbardziej wartościowych jego przymyśleń doktrynalnych między innymi pod wpływem prowadzonych badań nad dziejami ruchu socjalistycznego i myśli socjalistycznej oraz historii najnowszej Polski, a także uprawianej bogatej publicystki historyczno-politycznej. W dodatku dokonana przez Habilitantkę rekonstrukcja światopoglądu ideowo-politycznego Adama Ciołkosza nie jest wolna od uproszczeń i dowolnych sądów np. że polscy socjaliści „w większości nie akceptowali marksistowskiej teorii walki klasowej” (s. 423) itp. Aczkolwiek nie deprecjonuje to poważnych walorów poznawczych i merytorycznych rozprawy habilitacyjnej i nie podważa jej ważnego miejsca w polskim dorobku historiograficznym. Wszak będąc opracowaniem oryginalnym, o

dobrze przemyślanej konstrukcji, logicznej i zwięzłej narracji, jest udaną próbą wykorzystania materiału historycznego do rekonstrukcji politologicznej biografii polityka i publicysty socjalistycznego. Wyróżnia się korzystnie we współczesnej polskiej historiografii. Autorka dowiodła wysokich kompetencji badawczych i dużych możliwości rozwijania badań politologicznych nad współczesnymi ruchami społecznymi i ich myślą polityczną. Spełnia ono wszelkie ustawowe wymogi formalne i merytoryczne stawiane rozprawom habilitacyjnym,

Ocena działalności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej.

Jeszcze z większą pasją i zaangażowaniem realizowała się dr Lilla Paszkiewicz w działalności dydaktyczno-organizacyjnej. Ma tu również wymierne i znaczące osiągnięcia. Pomimo krótkiego okresu zatrudnienia na stanowisku nauczyciela akademickiego i kłopotów zdrowotnych przyczyniła się wydatnie do rozwoju Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy i umocnienia jej pozycji w społeczności legnickiej. Pełniła w niej bowiem między innymi funkcje wicedyrektora Instytutu Służb Publicznych (1999 – 2001) oraz dyrektora Instytutu Politologii (2001 – 2006). Zorganizowała licencjackie studia politologiczne z czterema specjalnościami, opracowując programy i siatki studiów oraz prowadząc zajęcia dydaktyczne w formie wykładów, ćwiczeń i seminariów z wielu przedmiotów: *Kultura polityczna; Społeczeństwo obywatelskie; Polska myśl socjalistyczna XIX i XX wieku; Biografistyka XX wieku* i innych, przygotowując do nich odpowiednie programy nauczania i materiały dydaktyczne. Wypromowała 350 licencjuszy politologii. Organizowała praktyki studenckie i opiekowała się Kołem Naukowym Młodych Politologów. Utworzyła i koordynowała działalność Centrum Wolontariatu przy PWSZ im. Witelona. (2004 – 2013). Zasiadała w Senacie Uczelni (2001 – 2006) oraz w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego (2005 – 2006). Ważnym również obszarem Jej aktywności był udział w realizacji wspomnianych już projektów badawczych między innymi w kierowaniu dwoma z nich: *Model kształcenia politologicznego w PWSZ im. Witelona w Legnicy* (2002 – 2003) i *Rola organizacji poza rządowych w środowisku lokalnym (na przykładzie byłego województwa legnickiego)* (2003 - 2004). Pewne dopełnienie Jej aktywności

dydaktyczno-organizacyjnej stanowiła działalność popularyzatorska między innymi w ramach zajęć w Uniwersytecie III Wieku w Legnicy, podczas Festiwalu Nauki Polskiej i licznych spotkań edukacyjnych z młodzieżą szkolną. Ponadto osobnym forum prezentacji przez dr L. Paszkiewicz wyników badań i popularyzacji wiedzy naukowej były wspomniane już konferencje i seminaria naukowe, z których kilka sama zorganizowała. Wszystkie owe dokonania potwierdzają spełnianie się Habilitantki zarówno w sferze badawczej, jak i dydaktyczno-organizacyjnej jako rzetelnego i sumiennego nauczyciela akademickiego. Zresztą już w przeszłości doceniono Jej zaangażowanie na rzecz własnego rozwoju naukowego i rozwoju Uczelni, honorując Ją wielokrotnie nagrodami Rektora PWSZ im. Witelona w Legnicy, odpowiednimi dyplomami uczelnianymi i Brązowym Krzyżem Zasługi.

Konkluzja ogólna.

Dotychczasowy dorobek i osiągnięcia badawcze, w tym przede wszystkim rozprawa habilitacyjna, oraz dokonania dydaktyczno-organizacyjne, w pełni uzasadniają starania dr Lilli Paszkiewicz o uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce. Są one wyrazem oryginalnych poszukiwań naukowych i pożytecznej działalności społecznikowskiej. Spełniają ustawowe wymogi stawiane osobom ubiegającym się o ów stopień naukowy. Dlatego polecam Komisji Postępowania Habilitacyjnego oraz Radzie Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przyjęcie uchwały o nadanie dr Lilli Paszkiewicz stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce.

Kraków, 17 lipca 2018 r.

Prof. dr hab. Michał Śliwa

